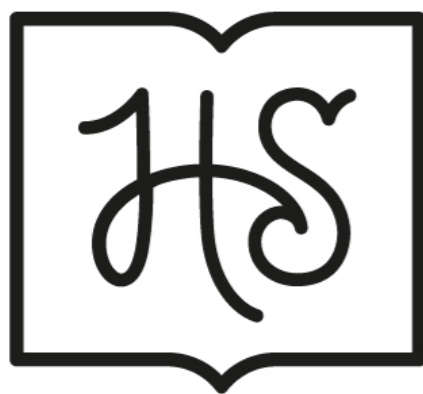

HISTORIA SCHOLASTICA

2/2020

Ročník / Volume 6

Praha / Prague 2020

Historia scholastica

Č. / No. 2/2020

Roč. / Vol. 6

Redakční rada / Editorial Board

Vedoucí redaktor / Editor-in-chief: doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Zástupce vedoucího redaktora / Deputy Editor: PhDr. Markéta Pánková (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)

Mgr. Magdaléna Šustová (Muzeum hlavního města Prahy)

Doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filosofická fakulta University Karlovy v Praze)

Mezinárodní redakční rada / International Editorial Board

Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (University of Macerata)

Prof. Dr. Marcelo Caruso (Humboldt Universität Berlin)

Prof. Dr. Lucien Criblez (Universität Zürich)

Prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)

Prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)

Prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)

Prof. PhDr. Blanka Kudláčková, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)

Prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)

Prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)

Prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)

Prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)

Prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Výkonná redaktorka / Executive Editor:

Mgr. Lucie Krausová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Vydavatelé / Publishers:

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, www.npmk.cz

IČ 61387169

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Studentská 1402/2, 461 17 Liberec 1, www.tul.cz

IČ 46747885

ISSN 2336-680X

Časopis *Historia scholastica* je vydáván dvakrát ročně. Toto číslo bylo publikováno v prosinci roku 2020.

Časopis *Historia scholastica* je zařazen do mezinárodních vědeckých databází Ulrich's Periodicals Directory, EBSCO a ERIH Plus.

Protner, Edvard (ed.), 2020. *Razvoj i aktualne tendencije pedagogije i školstva na području nekadašnje Jugoslavije* [Development and Current Trends of Pedagogy and Education in the Former Yugoslavia]. Maribor: University of Maribor Press, 332 s.

ISBN 978-961-286-320-3.

Blanka KUDLÁČOVÁ^a

^a Trnavská univerzita v Trnave, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogických štúdií, Slovenská republika

Prof. Edvard Protner z Filozofickej fakulty Univerzity v Maribore (Slovinsko) už viac ako desať rokov koordinuje projekty v oblasti histórie výchovy a komparatívnej pedagogiky, ktorých výsledkom je reflexia pedagogiky, školstva a vzdelávania v krajinách bývalej Juhoslávie. Je dobrou správou, že historici pedagogiky zo šiestich krajín bývalej Juhoslávie úzko spolupracujú, riešia spoločné témy a s ich výsledkami oboznamujú odbornú verejnosť prostredníctvom vedeckých konferencií a sympózií. Ich prvým väčším spoločným publikačným počinom bolo monotematické číslo časopisu *Sodobna pedagogika* [Journal of Educational Studies, 3/2016] s podnadpisom *Zgodovina in sodobni izzivi študija pedagogike v državah na tleh nekdanje Jugoslavije* [History and contemporary challenges of the studia of pedagogy in the countries of the former Yugoslavia]. Tematické zameranie editorov koordinovali slovinskí experti Edvard Protner a Tadej Vidmar a svojimi štúdiami ho obsahovo naplnili reprezentanti šiestich krajín bývalej Juhoslávie (Tadej Vidmar – Slovinsko, Štefka Batinić a Igor Radeka – Chorvátsko, Nataša Vujisić Živković a Vera Spasenović – Srbsko, Snježana Šušnjara – Bosna a Hercegovina, Vučina Zorić – Čierna Hora a Suzana Miovska-Spaseva – Macedónsko). Číslo bolo zamerané na historický a súčasný status pedagogiky ako academickej disciplíny. Je výrazom úzkej a plodnej spolupráce, ktorej výsledky pomáhajú reflektovať a tým aj utvárať dejiny pedagogiky krajín bývalej Juhoslávie, previazané spoločným pedagogickým dedičstvom.

Predkladaná kolektívna monografia v editorstve prof. Protnera, ktorú vydalo vydateľstvo Univerzity v Maribore v online verzii v r. 2020, je len ďalším významným plodom tejto úzkej spolupráce. Širší úvod k monografii pripravil prof. Protner a osvetľuje v ňom desať rokov komparatívneho historicko-pedagogického výskumu v predmetnej geografickej oblasti. Obsahovo je monografia rozdelená do troch tematických celkov: 1) rozvoj učiteľského vzdelávania v bývalej Juhoslávii, 2) školské vzdelávanie a pedagogika v období socializmu a 3) pedagogika v bývalých krajinách Juhoslávie medzi minulosťou a súčasnosťou.

Obsahom prvej časti, ktorá je zameraná na rozvoj učiteľského vzdelávania, sú dve kapitoly pripravené kolektívom autorov v zastúpení všetkých šiestich súčastí bývalej Juhoslávie:

Edvard Protner, Zdenko Medveš, Štefka Batinić, Suzana Miovska-Spaseva, Vera Spasenović, Snježana Šušnjara, Igor Radeka, Vučina Zorić. Prvá kapitola je zameraná na komparáciu vývoja prípravy učiteľov v bývalých krajinách Juhoslávie a druhá na reformu vzdelávania učiteľov prostredníctvom Bolonskej deklarácie v novovzniknutých štátoch bývalej Juhoslávie. Textovo najobsiahlejšou je druhá časť monografie, ktorá je zameraná na školstvo a vzdelávanie v období socializmu v bývalej Juhoslávii. Oblasť školstva a vzdelávania v Slovinsku analyzuje Zdenko Medveš z Lublanskej univerzity, ktorý v svojom príspevku ilustruje vzťah medzi školskou politikou a pedagogickou vedou v kontexte jednotnej idey vzdelávania a zároveň kultúrnych a národných špecifik jednotlivých súčastí Juhoslávie. Podľa neho skutočnou príčinou neúspechu socialistickej reformy neboli odborné rozhodnutia, ale „konflikt medzi centralistickou a unitárne zameranou federálnou vzdelávacou politikou a aspiráciami republík na zachovanie autonómie vzdelávania ako podstatného prvku ich kultúrnej identity“ (Medveš, s. 62). Na stav školstva a pedagogiky v Chorvátsku od konca 2. svetovej vojny po koniec 50. rokov sa zamerali Štefka Batinić a Igor Radeka z Univerzity v Zadare. Z ich pohľadu „takmer storočná štruktúra formálneho školského systému prešla radikálnymi zmenami, ktoré sa spravidla uskutočňovali na základe politických rozhodnutí vládnucej komunistической strany“ (s. 108). Obsah vyučovacích predmetov, rovnako ako aj rôzne formy mimoškolských aktivít, sa využívali ako prostriedok na uskutočnenie výchovy v duchu dominantnej ideológie. Školstvo a pedagogiku v Bosne a Hercegovine od konca 2. svetovej vojny po 70. roky analyzuje Snježana Šušnjara zo Sarajevskej univerzity. Aj v Bosne a Hercegovine bola po roku 1945 prijatá marxistická teória, ktorá rozhodujúcim spôsobom ovplyvnila vzdelávanie, ktoré slúžilo ako nástroj na formovanie nového socialistického jedinca. O diskontinuite vzdelávacej politiky a pedagogických vied v období „juhoslovanského“ socializmu v Srbsku píše Nataša Vujisić Živković z Belehradskej univerzity. Podľa nej sa v tejto súvislosti iniciujú konkrétne problémy týkajúce sa ďalšieho výskumu obdobia socializmu vo vývoji srbského školstva a pedagogiky s cieľom nájsť ich adekvátne miesto v rozvoji identity a úlohy pri utváraní vlastnej vzdelávacej politiky (s. 152). Vývoj vzdelávacej politiky v prípade Čiernej Hory analyzuje Vučina Zorić z Univerzity v Nikšić. Podľa neho bol na jednej strane poznačený procesom prenosu zodpovedností z federácie na republiky, na strane druhej bol charakteristický prevažne centralizovanou jurisdikciou tvorby vzdelávacej politiky v najvyšších stranických orgánoch štátu. Druhú časť monografie uzatvára kapitola Suzany Miovskej-Spaseva, ktorá skúma charakteristiky vývoja vzdelávania v období socializmu v Macedónsku (1945–1990). Celá druhá časť monografie je veľmi zaujímavým príspevkom v oblasti školstva a vzdelávania v jednej zo špecifických socialistických krajín, ktorú síce ovplyvnila ideológia socializmu, na druhej strane si však vďaka konfliktu Tita so Stalinom, uchovala pomerne silnú mieru autonómie a vzťahy so západným svetom. Bude zaujímavé komparovať výsledky výskumov krajín bývalej Juhoslávie so špecifickým modelom socializmu s výsledkami výskumov krajín tzv. východného bloku, kde boli režimy pod silnou kuratelou Sovietskeho zväzu. Snáď jediným nedostatkom tejto časti je, že jej autori reflektujú časovo rozlične dlhé obdobia; optimálne by

bolo, ak by všetci reflektovali celú etapu obdobia socializmu v Juhoslávii, teda roky 1945 až 1990.

Posledná, tretia časť monografie nesie názov *Pedagogika v bývalej Juhoslávii medzi minulosťou a súčasnosťou*. Opäť sa skladá zo šiestich kapitol, ktoré reprezentujú krajiny bývalej Juhoslávie. Autorsky ich pripravili tí istí autori ako v druhej časti, až na jednu výnimku, kapitola o pedagogike v Slovinsku je z pera Edvarda Protnera a Tadeja Vidmara. Jednotliví autori reflektujú vývoj pedagogiky ako akademickej disciplíny v jednotlivých krajinách, ktorá sa v nich formovala za rôznych podmienok a tiež v rôznych obdobiach. Prvou univerzitnou inštitúciou v Slovinsku, v ktorej sa akademická pedagogika začala rozvíjať, bola Filozofická fakulta na Lubl'anskej univerzite (1919); v prípade Chorvátska to bola Filozofická fakulta na Univerzite v Záhrebe (1928); v Bosne a Hercegovine to bola najskôr Vyššia škola pedagogická v Sarajeve (1946, neskôr aj Mostar a Banja Luka – 1951) a potom Filozofická fakulta Sarajevskej univerzity (1958); v Srbsku to bola Filozofická fakulta „Velikej školy“ (1889), ktorá sa v r. 1905 transformovala na Univerzitu v Belehrade; v Čiernej Hore to bola Vyššia pedagogická škola ako vôbec prvá vysoká škola, pedagogika sa v nej vyučovala od r. 1949 a v Macedónsku Filozofická fakulta v Skopje (1920).

Nie je ľahké pracovať s kolektívom autorov z viacerých krajín tak, aby výsledkom spolupráce bola konzistentná publikácia. Profesor Edvard Protner je však akceptovanou a výraznou odbornou, ale aj ľudskou autoritou a podarilo sa mu opätovne „zjednotiť“ historikov pedagogiky z krajín bývalej Juhoslávie, napriek ich súčasnej autonómii. Len v kolektíve historikov zastupujúcich jednotlivé súčasti bývalej Juhoslávie je možné objektívne prehodnocovať spoločnú pedagogickú minulosť a sledovať jej dynamiku, najskôr v Kráľovstve Srbov, Chorvátov a Slovincov (od roku 1918) a neskôr v Juhoslávii (1929 až 1990). Príkladov spoločnej minulosti máme v Európe viac, týka sa to aj Česka a Slovenska. Spoločne prežité obdobia nie je dobré vytesniť z dejín, ale ich treba reflektovať, a to z pohľadu všetkých zainteresovaných aktérov. Model spolupráce historikov pedagogiky bývalej Juhoslávie môže byť príkladom jednak pre krajiny s podobnou historickou skúsenosťou, a tiež pre iné oblasti vedeckého, kultúrneho alebo hospodárskeho života v týchto krajinách.

V závere by som ešte ocenila grafické spracovanie monografie a jej vhodné doplnenie vizuálnym materiálom. Publikácia je obohatením nielen pre oblasť histórie pedagogiky v krajinách bývalej Juhoslávie, ale je aj zaujímavým vkladom do dejín európskej pedagogiky 20. storočia a zaslúžila by si preklad do anglického jazyka, čo môže byť ďalšou výzvou pre jej autorov.